

УДК 821.112.2.09 (19)

DOI 10.31654/2520-6966–2022–20F-106–63–75

**Л. М. Остапенко**

кандидат філологічних наук, доцент кафедри літератури, методики її навчання, історії культури та журналістики Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

## **Біблійний код у романі Фредеріка Бегбеде «Windows on the World»**

*А Вавилонська вежа? Чи не в ній я зараз знаходжусь?  
Фредерік Бегбеде, «Windows on the World»*

*Стаття репрезентує спробу інтерпретації роману сучасного французького письменника Фредеріка Бегбеде «Windows on the World» з погляду біблійного коду.*

*Автор статті виокремлює два рівні присутності біблійних компонентів: експліцитний та імпліцитний, інвентаризує старозавітні та новозавітні образи і мотиви, марковані у творі, та визначає їхню функціональність. Автор доводить, що саме компоненти біблійного коду виконують в романі змістотворчі та формотворчі функції. Біблійний код визначає структуру роману як параболічну і поглиблює його антиутопічний зміст, надаючи йому есхатологічної домінантності.*

*Особливу увагу автор звертає на трансформацію біблійної історії про Вавилонську вежу в романі. Автор доводить, що старозавітні мотиви створення та руйнації, які пов'язані з образом Вавилонської вежі, у романі Фредеріка Бегбеде характеризують наслідки економічної та культурної глобалізації у сучасному світі і набувають апокаліптичного виміру. Особливу роль у процесі глобалізації Ф.Бегбеде відводить маркетингу як засобу просування масової культури, що продукує профанований образ світу і наближає людство до його кінця.*

*Автор вдається до аналізу інтертекстуальних зв'язків роману, що пов'язані з його біблійним кодом. Образ Ловця з роману Дж.Девіда Селінджера «Ловець у житті» поглиблює семантику біблійного коду в романі «Windows on the World». Бегбеде демонструє, що месіанізм «розбитого покоління» Америки, який був репрезентований Дж.Д.Селінджером, згодом перетворився на «супергероїзм», а шлях духовного сходження був профанований зведенням хмарочосів.*

*Автор доводить, що за допомогою біблійного коду письменник вибудовує власне есхатологічне бачення світу, яке відхиляється від метанаративів християнства та глобалізму і збирає у людства останні сподівання. Апокаліпсис, відтворений Бегбеде у романі «Windows on the World», передбачає спокуту, але не гарантує спасіння. Його «Спаситель» нагадує людству лише про смерть і нікому не обіцяє вічного життя.*

**Ключові слова:** Фредерік Бегбеде, «Windows on the World», біблійний код, Вавилонська вежа, Апокаліпсис, есхатологія.

Французький письменник Фредерік Бегбеде зажив слави чи не найскандальнішого автора сьогодення, котрого підозрюють у навмисному епатуванні публіки і неприхотавому цинізмі. Попри це інтелектуальна проза Ф.Бегбеде привертає увагу аналітиків і дедалі частіше стає об'єктом наукових досліджень.

Роман «Windows on the World» («Вікна у світ») [1], що вийшов у світ 2003 року і був пов'язаний з відомими подіями в США 11 вересня 2001, не є винятком, хоча за увагою науковців він значно поступається попередньому роману Ф.Бегбеде «99 франків». Передусім у полі зору науковців опинялися найбільш гострі змістові аспекти твору: феномен тероризму [2; 3], проблема утопічного/антиутопічного спрямування роману [4], філософський зміст твору, зокрема його танатологічні мотиви [5]; окремі художні аспекти роману: своєрідність системи образів [6], особливості поетики [7; 8; 9; 10].

Попри багатоплановість наукових студій пропонуються доволі розбіжні тлумачення роману. Деякі дослідники убачають у творі передусім критику Америки та американського способу життя [3; 5], інші – крах глобальних утопій ХХ ст. [4]. В.В.Скороходов зауважує, що як автор постмодерну, Бегбеде не надає прозорих відповідей на поставлені у художньому наративі роману проблеми і робить це завуальовано, за допомогою інтертекстуальності і метакогнітивної образності [3, с. 98].

З цього приводу особливої актуальності набуває аналіз біблійного виміру «Windows on the World», що досі не став предметом окремого наукового дослідження, а лише частково був маркований в інтертекстуальному полі твору [4]. Метою цієї розвідки є віднайдення у романі біблійних образів і мотивів та визначення їхнього функціонування.

У романі «Windows on the World» можна виокремити два рівні присутності біблійних компонентів: експліцитний та імпліцитний, що створюють додатковий семантичний вимір твору і виконують функцію своєрідного змістового коду роману.

Наскрізім у творі є образ Вавилонської вежі, що експліцитно репрезентується автором шляхом цитування Святого Письма. У дослідженні А.Г.Таганова попередньо йшлося про співвіднесення в романі біблійного передання із сучасністю, а веж-близнюків Всесвітнього торговельного центру – з Вавилонською вежею, що зумовило параболічний характер твору. Нью-Йорк, вважає А. Г.Таганов, стає у романі міфічним простором і асоціюється з біблійним Вавилоном [4, с. 93].

Урахування контекстуальних зв'язків позатекстових компонентів роману, пов'язаних із цитуванням Біблії, дозволяє поглибити уявлення про функціонування біблійного слова у «Windows on the World».

Перша згадка в романі старозавітної Книги Буття розповідає про задум людей зробити цеглу і вапно для майбутньої Вавилонської вежі: «І була тоді на землі одна мова й один говір. І вирушили ці народи зі Сходу до землі Сеннаар. І мовили вони один одному: «Наробимо цеглин та обпалимо їх вогнем». І стали в них цеглини замість каменів, а земляна смола замість вапна» (Бут. 11:1–3). Ці рядки завершують інформативний розділ з документальними подробицями про час, місце, потужність тарану літака з вежею і передують зображенню наслідків зіткнення – пожежі, спричиненої вибухом 40000 літрів пального [1, с. 56], з «глейким та чорним, як нафта (втім, це вона і є), димом» [1, с. 73.], що й надалі функціонують у тексті роману у різних варіаціях, зокрема як «запах смерті»: «суміш токсичної хмари, їдкого дизельного пального, крематорію» [1, с. 80].

Функціонування в романі старозавітних образів «вогню» і «смоли» як засобів зведення Вавилонської вежі і як засобів руйнування веж-близнюків підкреслює закономірний зв'язок між намірами людства перевершити Творця та їх наслідками. Ці образи характеризують події реальної катастрофи 11 вересня 2001 року з погляду антиутопії, коли засоби безпеки створюють додаткові загрози, блокуючи можливість порятунку людей із вежі, а новітні технології прискорюють їхню загибель, виконуючи «рівно протилежну функцію: адже система очищення повітря стає системою задимлення повітря» [1, с. 57], а «запасний вихід заважає вийти» [1, с. 119]. Водночас ці образи стають позачасовими ознаками інфернальності будь-яких інваріантів Вавилонської вежі та трагічної напередвизначеності їхньої долі, що поглиблює параболічний зміст твору і доводить марність людських спроб порушити закони буття.

Семантика біблійного образу Вавилонської вежі у «Windows on the World» виходить за межі її традиційного ототожнення з вежами-близнюками Всесвітнього торговельного центру в Нью-Йорку. За романом Ф. Бегбеде ця «утопія», «стара мрія людства – звести власні гори» робить такими інваріантами «будь-які хмарочоси» [1, с. 18] на зразок веж Петронас у Куала-Лумпурі чи Сірс-Тауера в Чикаго [1, с. 13], які «дозволяють людині розкіш – піднятися над самою собою» [1, с. 18] і «розрізають блакитне небо, наче фантастичні декорації із пап'є-маше» [1, с. 24].

У романі такими передусім є 110-поверхові вежі-близнюки із системою «sky lobby» («небесних вестибюлів») [1, с. 8], яким нада-

ються сакральні риси зиккурату – місця єднання неба й землі, зустрічі Бога й людини. Верхівка першої вежі Всесвітнього торговельного центру «простромлює хмари» [1, с. 77]. Ресторан «Windows on the World» («Вікна у світ»), що знаходиться на 107-му поверсі – верхівці «World», відкриває своїм вибранцям «вид із вікна – найпрекрасніший у світі» і надає їм відчуття «центру Всесвіту» [1, с. 7], бо «навіть чайки не літають так високо» [1, с. 6].

З початком катастрофи вежа удає Пізанську вежу [1, с. 57], а згодом трансформується в «Tower Inferno» («Пекельну вежу») [1, с. 60]. Для Картью Йорстона, його синів та інших бранців вона стає «гігантською в'язницею» [1, с. 77], схожою на «олімпійський факел» [1, с. 83], із заблокованими сходами і дверима та з «вікнами у світ», які гарантують швидку смерть. Попри молитви і сподівання заручників пекельна місія була виконана. ««Windows on the World», – констатує Бегбеде, – став газовою камерою класу люкс. Його відвідувачі були отруєні, потім спалені і перетворені на попіл» [1, с. 251]. Наразі про існування вежі нагадує лише «Ground Zéro» – місце на землі, де вона впала, «найбільша у світі могила» [1, с. 274].

Ще одним інваріантом Вавилонської вежі й образом-двійником Всесвітнього торговельного центру в романі постає двісті метрова паризька вежа «Монпарнас», звідки веде свою оповідь автор. Окрім ужиткової схожості з вежами-близнюками (проект створення двох веж [1, с. 65]; система швидкісних ліфтів; мережа кондиціонерів; скупченість людей, магазинів і офісних приміщень; концепція ресторану на верхівці тощо [1, с. 29–30]), «Монпарнас» так само демонструє ознаки інфернальності.

Вежа у вигляді чорного вертикального трикутника, «який ніби має символізувати вічність» [1, с. 30], височіє над Парижем, наче маяк, освітлюючи місто червоним електричним сяйвом [1, с. 29]. Семантику чорного (смола) і червоного (вогонь) кольорів «Монпарнас» увиразнює назва нічного клубу у підвалі вежі – «Пекло», що згодом змінюється на «Red Light» [1, с. 29–30]. Ресторан на верхівці «Монпарнас» – «Небо Парижа», звідки відвідувачі споглядають місто і «на рівних» можуть дивитися на Ейфелеву вежу [1, с. 10], профанує сакральний вимір наближення до Творця: «Крізь металеві двері потрапляєш до неба» [1, с. 90]. «У «Ciel de Paris» – зауважує автор, – усе нагадує про те, що ви височієте над повсякденністю. Навіть у туалеті на стінках пісуарів відтворені дахи Міста-Світоча, щоб клієнти чоловічої статі могли помочитись на нього» [1, с. 49]. Попри це «Монпарнас» є зручною мішенню для «привезення» [1, с. 89–90] і за прогнозами Ф. Бегбеде у недалекому майбутньому приречена повторити долю

Всесвітнього торгівельного центру [1, с. 72]. Вежу «Монпарнас» він називає «французьким «Ground Zéro»» [1, с. 30].

З огляду на художні інваріанти образу Вавилонської вежі у «Windows on the World», міфічним простором, що співвідноситься з біблійним Вавилоном, є не лише Нью-Йорк, а світ загалом у його планетарному просторово-часовому вимірі. Новий світ, що його уособлюють образи веж-близнюків, і Старий світ, утілений в образі вежі «Монпарнас», постають у романі відображеннями один одного і становлять єдине ціле «системи, що самознищується» [1, с. 189].

Констатуючи крах «капіталістичної утопії 2001 року [1, с. 154], Ф. Бегбеде, і справді, наголошує на провідній ролі Америки в процесі глобалізації. Від сприйняття Америки як країни, що справджує сподівання, «землі обітованої» [1, с. 70], яка зваблює решту західного світу до своїх мрій, почався відлік глобалізаційних зрушень, які «вигадувала буржуазна молодь» Європи. [1, с. 70]. Водночас, зауважує письменник, саме в європейських буржуазних колах визріла естетика нігілізму і руйнації [1, с. 61], що зробила східний тероризм трендом сучасного світу [1, с. 67]. «Америка ж перетворилася на Господаря, якого всі ладні скинути. Америка перетворилася на власного ворога» [1, с. 114].

Найбільш потужним засобом глобалізації Ф. Бегбеде вважає маркетинг, що просуває світом масову культуру. Контекстуально наступний фрагмент Старого Завіту («І мовили вони: збудуємо собі місто та вежу, височиною до небес; та зробимо собі ім'я» (Буття, 11:4) [1, с. 81]) межує з образом хмари із тисяч ділових паперів довкола вежі, що нагадує Картью дощ із конфетті під час бродвейських парадів [1, с. 81], та з інтерв'ю автора для передачі «Culture Pub» про маркетинг у культурі [1, с. 82].

Ф. Бегбеде переконує, що водночас із тим, як американська мрія і спосіб життя стали культовими серед цілого покоління європейців, складовими сучасного життя Америки, які увійшли у масовий вжиток і мають чималий попит, є дизайнерські проекти Філіппа Старка [1, с. 9], романи Алена Роб-Грійє [1, с. 204–205], картопля та тости «по-французьки», «французький поцілунок», французькі презервативи, кінострічка «Французький зв'язний» [С. 16], французьке колекційне вино [1, с. 137], французька горілка нової марки [1, с. 194] і навіть французький документальний фільм братів Ноде про трагедію 11 вересня [1, с. 239].

Подія старозавітної історії про зупинку Богом зведення Вавилонської вежі Ф. Бегбеде відводить особливу роль у тексті: «І зійшов Господь подивитись місто і вежу, які будували сини Адама. І мовив

Господь: ось, один народ, і одна у всіх мова; і ось, що почали вони робити, і не відійдуть вони від того, що задумали вони створити; зійдемо ж та змішаймо там їхню мову, так, щоб один не розумів мови іншого. І розсіяв їх Господь звідти по всій землі; і припинили вони будувати місто» (Бут. 11:5–8) [1, с. 115]) Автор роману вперше вдається до власного коментаря Святого Письма, що суттєво відрізняється від традиційних уявлень. Поняття «Вавилонська» Ф. Бегбеде інтерпретує не лише як таке, що вказує на місто Вавилон, а як етимологічно «пов'язане зі словом і мовленням» (від нього, припускає він, походить французьке дієслово «*babiller*» – «базикати») [1, с. 114]. Письменник розглядає Вавилонську вежу як першу спробу глобалізації, а Божу кару завадити людям спілкуватися між собою вважає більш жорстокою за зруйнування самої вежі.

На його погляд, поява різних мов і націй у планетарному вимірі робить майже неможливим втілення проєкту judeo-християнської глобалізації. «Треба ще буде чимало попрацювати, – зауважує Бегбеде, – аби донести до всіх Святе Писання» [1, с. 115]. Події 11 вересня письменник тлумачить як нову Варфоломійську ніч між «правовірними християнами» і «правовірними мусульманами», хоча іслам, так само як й іудаїзм з християнством, спирається на спадок Авраама. Відповідно жертвами катастрофи стають представники усіх трьох авраамічних релігій усупереч зробленому ними висновку, що «вірять в одного Бога» [1, с. 136].

У цьому контексті теза «Бог проти Нью-Йорка» [1, с. 115], якою Бегбеде підсумовує свої роздуми про Вавилонську вежу, знаходить своє спростування в романі. Письменник навмисне добирає факти, що мають поставити під сумнів французький антиамериканізм [1, с. 19]. Він називає США народженими в Парижі [1, с. 18], бо саме Франція допомогла Америці звільнитися від англійського ярма між 1776 та 1783 роками [1, с. 16]. Американський лібералізм складався за європейського впливу, бо статую Свободи Америці подарувала Франція [1, с. 16]. Американська культура так само має європейські витoki, бо у XIX ст. американські поети говорили французькою [1, с. 19]. Бегбеде згадує своє американське коріння і стверджує, що «вісім поколінь тому... всі білошкірі американці виявляться європейцями» [1, с. 272–273].

У такий спосіб письменник покладає на світ спільну відповідальність за «бажання усього прогресивного бомонду вечеряти на верхівках хмарочосів» [1, с. 91]. Таке уявлення про світ увиразнює образ «United colors of Вавилон» («Сполучені кольори Вавилону»), вжитий автором для позначення останків людей 62 національнос-

тей, буквально «змішаних» і «розсіяних» на Манхеттені унаслідок катастрофи Всесвітнього торгівельного центру, що перефразовує назву США і відомого європейського бренду італійського походження «United colors of Benetton» [1, с. 142].

У пошуках альтернативи капіталістичному та комуністичному глобалізаційним проектам, які не виправдали себе, Ф.Бегбеде схиляється до ідеї ліквідації націй, світу без кордонів, що його «модель була успішно випробувана» у Нью-Йорку [1, с. 227], інакше кажучи, повертається до біблійного уявлення про «один народ перед Богом, і однієї у всіх мови» (Бут. 11:7).

У романі «Windows on the World» події 11 вересня 2001 року зображуються не лише як локальна катастрофа в США, їм надається значення глобальної катастрофи людства. Імпліцитно присутні у творі біблійні образи і мотиви надають наслідкам сучасної економічної і культурної глобалізації апокаліптичного виміру.

«Код Апокаліпсису» маркує початок роману, який апелює до наперед визначеності долі людства: «Вам відомий фінал: усі вмирають. Так, рано чи пізно смерть приходить до кожного. Проте особливість цієї історії полягає в тому, що всі гинуть водночас і в одному місті» [1, с. 6]. Ця думка надалі неодноразово наголошується у творі: героєм роману Картью Йорстоном («За дві години я загину, можливо, я вже мертвий» [1, с. 9]); його улюбленим кіногероєм Лестером Бурнхамом із культової стрічки «American Beauty» («Краса по-американськи») («За рік я загину, можливо, я вже мертвий» [1, с. 39]); і самим автором («Я нагадував мерця в цьому мертвому вже ресторані» («Windows on the World»)), таким чином наближаючи апокаліптичне здійснення старозавітних пророцтв, «час бо близький!» (Об. 1:3).

Аргументуючи вибір епонімічної назви ресторану грою слів («У англійській мові слово «end» означає не тільки «кінець», але також край, кінцівку»), Ф.Бегбеде зазначає, що серед інших найбільше цьому місцю пасувала б «піднесена, смиренна та поетична» назва «END OF THE WORLD» («Кінець світу») [1, с. 13].

Відвідувачів «Windows on the World», які цього вересневого ранку завітали сюди поснідати, автор від початку називає «вершинами Апокаліпсису, котрих об'єднав Кінець Світу» [1, с. 6]. Однак вони не стануть виконавцями Суду Господнього, як сказано в Об'явленні, а будуть засуджені незалежно від того чи вони праведники, що покладаються на Творця («Чиновник у краватці замре з відкритим ротом: «Oh my God») («мій Боже» – Л.О.), чи грішники («Від приголомшення двоє службовців оніміють. Нарешті, рудий вигукне: «Holy shit!» («чорт забирай!») [1, с. 8]).

Апокаліптичною компонентою твору є епіграф до «Windows on the World», присвячений доньці автора: «Пробач мені, Хлоє, Що я привів тебе на цю Спустошену землю» [1, с. 4]. Образ спустошеної землі як метафора світу пов'язаний з подіями кінця світу і бере витoki у пророчих книгах Старого Завіту. «День Господній приходить суворий, і лютість, і полум'я гніву, щоб землю зробити спустошеною, а грішних її повигублювати», – свідчить старозавітний пророк Ісаїя (Іс. 10–13).

З огляду на те, що герой роману Картью Йорстон називає Америку Ізраїлем, а американців – обраним народом, у його словах: «Діти тільки й думають про їжу, а їхні батьки – про ліжко» [1, с. 8] – знаходять відголос ознаки людської гріховності, що про них згадується в Об'явленні («Але трохи Я маю на тебе, бо маєш там тих, хто тримається науки Валаама, що навчав був Балака покласти спотикання перед синами Ізраїля, щоб їли ідолоські жертви й розпусти чинили» (Об. 2:14)). Відчуття провини перед синами за те, що кинув їхню матір, яким переймається Картью [1, с. 7], суголосне зі словами Об'явлення: «Але маю на тебе, що ти покинув свою першу любов. Отож, пам'ятай, звідки ти впав, і покайся, і вчинки давніші роби» (Об. 2:4–5). Звернення до лаодикійця: «Бо ти кажеш: Я багатий, і збагатів, і не потребую нічого. А не знаєш, що ти нужденний, і мізерний, і вбогий, і сліпий, і голий!» (Об. 3:17), – співвідносне з еволюцією образу Картью Йорстона, який, збагнувши неминучість загибелі, «зі сміхом кидає кіпу доларів («тисяч п'ять-шість баксів») у вікно...» [1, с. 245].

Путівники та статті ресторанної критики про вже неіснуючі вежі-близнюки, що їх гортає Бегбеде в «Небі Парижа», видаються йому «Об'явленням» про «Windows on the World», де «всюди застереження, закодовані послання з минулого» [1, с. 36]. Опис катастрофи після зіткнення літака з вежею Всесвітнього торговельного центру набуває в романі апокаліптичних ознак: «коли шосту печатку розкрив, я поглянув, і ось сталось велике трясіння землі, і сонце зчорніло, як міх волосяний, і весь місяць зробився, як кров... І на землю попадали зорі небесні... І небо сховалось, згорнувшись, немов той сувій пергамену, і кожна гора, і кожен острів порушилися з своїх місць» (Об. 6: 12–14); «За «Вікнами у світ» більше нічого не було видно: густа чорна завіса закривала всю панораму. Упала ніч, Нью-Йорк зник, а землю тіпало» [1, с. 59]; «блакитне небо Армагеддона посилало перші сльози на наші щокі» [1, с. 80]; «Знову гуркіт грому, знову землетрус, знову вогняна куля» [1, с. 106]. «І коли сьому печатку розкрив, німа тиша настала на небі десь на півгодини...» (Об. 8:1);



«Була непроглядна темрява, скрізь текла кров, пахло горілим волоссям; повна тиша та нерухомі тіла» [1, с. 185]. «І засурмив перший Ангел, і вчинилися град та огонь, перемішані з кров'ю, і впали на землю» (Об. 8:7); «Жахливий звук падіння людських тіл... розірваних на шматочки людей, що впали, фонтани крові, мішанину зі сталі, плоті та пластику» [1, с. 239]; «Руки, ноги, нутрощі, половина тіл, людські органи по всій площі» [1, с. 248] і т. ін.

Семантику біблійного коду «Windows on the World» поглиблює інтертекстуальний зв'язок твору з романом Дж. Девіда Селінджера «The Catcher in the Rye» («Ловець у житі»). Повернення у минуле Нью-Йорка після руйнування веж-близнюків Ф. Бегбеде пов'язує з епохою Джерома Девіда Селінджера, на честь якого він називає синів Картью, і з місцем написання легендарного роману – Манхеттеном до появи на ньому Всесвітнього торговельного центру.

Цей часопростір у вигляді, «який він мав за часів втечі Голдена Колфілда» [1, с. 37], втілює образ Америки 1950-х як «землі обітваної» для молодого покоління американців, що у пошуках себе прагнули врятувати світ. Голден Колфілд мріяв стати Ловцем у житі, рятувати дітей від смерті, бути Спасителем. Проте месіанізм «розбитого покоління» Америки, що був репрезентований Дж. Д. Селінджером, згодом перетворився на елемент масової культури – «супергероїзм», а шлях духовного сходження був профанований зведенням хмарочосів.

Ф.Бегбеде так само, як і Голден Колфілд, приміряє на себе роль Месії – «The Catcher in the Windows» («Ловця у вікнах») [1, с. 38] та на відміну від героя Селінджера, визнає, що нікого не врятує. «Кінець світу, – пояснює він, – це коли сатира стає реальністю, метафори справджуються, а карикатуристи почуваються винними» [1, с. 61]. Голден зрештою приймає світ як благословенний Богом, Бегбеде сприймає світ як постапокаліптичний для його генерації: «Майбутнє зникло. Наше майбутнє в минулому» [1, с. 256].

Письменник переконаний, що масові міфи, де «ловці» поступаються «супергероям», призводять до трагедій. На їхньому ґрунті виростають романи на зразок «Windows on the World» [1, с. 272] чи фільми на зразок стрічки братів Ноде. Проте ці міфи досі живі: велетенський надгробок став симулякром веж-близнюків, бо мешканці Нью-Йорка досі називають це місце «Всесвітнім торговельним центром» [1, с. 161]. З місця жалоби він перетворився на туристичний об'єкт, як статуя Свободи. Містяни носять не лише хрести зі «святого попелу» на чолі [1, с. 177], а й мікроскопічну частинку Всесвітнього торговельного центру у своїх грудях, причастившись людського

пороху [1, с. 230]. На думку письменника, «їх вже не врятувати від їхнього апокаліпсису» [1, с. 212].

Ф. Бегбеде висловлює далекий від канонічного погляд на Христа і переконує, що «Ісус теж відчував ненависть, навіть якщо... не висловлював цього, вона жила в ньому, невблаганна жага справедливості» [1, с. 261]. Письменник пропонує створити «нову релігію», символом якої замість Розп'яття Христового став би дві апокаліптичний образ двох палаючих веж. Ф.Бегбеде закликає збудувати церкви у вигляді двох паралельних паралелепіпедів, у які під час причастя будуть врзатись два дистанційно керовані макети літаків. «Тієї миті, коли вони будуть врзатися у вежі, всі присутні повинні будуть стати на коліна» [1, с. 253].

Автор роману називає жертв терористичної катастрофи *мучениками* [1, с. 161] і цим підкреслює їхню особливу наближеність до Бога, право на вічне блаженство і воскресіння. У цьому контексті образи веж-близнюків співвідносяться з апокаліптичним образом небесного жертівника, де знаходяться душі мучеників: «І коли п'яту печатку розкрив, я побачив під жертівником (жертівником цілопалення – Л.О.) душі побитих за Боже Слово, і за свідчення, яке вони мали. І кликнули вони гучним голосом, кажучи: Аж доки, Владико святий та правдивий, не будеш судити, і не мститимеш тим, хто живе на землі, за кров нашу?» (Об. 6:9-10).

Можу припустити, що героя роману Картью Йорстона, котрий власним дітям видається супергероєм [1, с. 201], автор співвідносить безпосередньо зі Спасителем Судного дня: «Ото Він із хмарами йде, і побачить Його кожне око, і ті, що Його прокололи були, і всі племена землі будуть плакати за Ним. Так, амінь!» (Об. 1:7). На це вказують відповідні маркери, що концентруються в межах однієї сцени – евакуації Йорстонів з палаючої вежі [1, с. 267]. Картью згадує стрічку «*Апокаліпсис сьогодні*»; називає синів своїми *ягнятами* (символ жертвості) і своїми *ягнотами*; говорить про *Рай* як можливість бути разом; обіцяє, що більше *нічого не розлучить* їх. Занурення Картью з дітьми у вогняні хмари відповідає апокаліптичним уявленням про *підхоплення* Христом своєї пастви для вічного життя, що відбудеться в останні часи: «Сам бо Господь із наказом, при голосі Архангола при Божій сурмі зійде з неба, і перше воскреснуть умерлі в Христі, потім ми, що живемо й зостались, будемо схоплені разом із ними на хмарах на зустріч Господню на повітрі, і так завсіди будемо з Господом» (1 Сол. 4:16–17). Смерть Картью відповідно до місії Спасителя пов'язується автором з мотивом *спокоти*: «Я помер заради вас і вас і вас і вас і вас і вас і вас і вас і вас [1, с. 271]. Та

на протизагу Христу герой Бегбеде переконає в тому, що «тільки смерть дає безсмертя» [1, с. 271], він і сам «покоїться з війною» [1, с. 271], не отримує «блаженства» і лише сподівається на воскресіння [1, с. 277].

У такий спосіб, послуговуючись образами Нового Завіту, автор «Windows on the World» вибудовує власне есхатологічне бачення світу, де «вавилонські вежі» приречені на руйнацію, а людство – на самознищення. Апокаліпсис, відтворений Бегбеде у романі, передбачає спокуту, але не гарантує спасіння. Його «Спаситель» нагадує людству лише про смерть і нікому не обіцяє вічного життя. Есхатологічне світобачення, що його втілює Фредерік Бегбеде за допомогою біблійного коду роману, відхиляється від метанаративів християнства та глобалізму, якими надихається світ, і забирає у людства останні сподівання.

### Література

1. Бегбеде Ф. Windows on the World / Пер з фр. Р.В.Мардера, О.М.Ногіної; Худож.-оформлювач І.В.Осипов. Харків: Фоліо. 2006. 285 с.

2. Майорова Г.В. Проблема терроризма в гиперреалистическом романе Ф. Бегбедера «Windows of the World». Язык и культура (Новосибирск). 2016. № 22. С. 112–118.

3. Скороходов В. В. Англоязычный метатекст в конструировании образности терактов 11 сентября 2001 года (на материале романа «Windows of the World» Ф. Бегбедера). Культура и цивилизация. 2016. Том 6. № 5А. С. 95–101. URL: <http://publishing-vak.ru/file/archive-culture-2016-5/10-skorokhodov.pdf> (дата звернення: 22.02.2022).

4. Таганов А. Н. Роман Фредерика Бегбедера ««Windows on the World»»: утопия языка, язык утопии. Вестник Ивановского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки. 2009. № 3. С. 92–96. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/roman-frederika-begbedera-windows-on-the-world-utopiya-yazyka-yazyk-utopii-1> (дата звернення 22.02.2022)

5. Хаджиева Л. Л., Хорольский В. В. Философские грани романа Ф.Бегбедера «Windows on the World»: мотивы смерти и умирания. Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Серия: Филологические науки. 2019. № 7(140) С. 238–240. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskie-grani-romana-f-begbedera-windows-on-the-world-motivy-smerti-i-umiraniya> (дата звернення 22.02.2022)ВГПУ

6. Корюкова А. К. Двойничество в романе Ф. Бегбедера «Windows on the World». Зарубежная литература: контекстуальные и интертекстуальные связи. Екатеринбург. 2010. С. 307–315. URL: <https://elar.ufu.ru/handle/10995/3310> (дата звернення 22.02.2022)

7. Мозгова Т. А. Поэтика гиперреалистического романа М. Уэльбека и Ф. Бегбедера. Веснік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Серія. 4, Філалогія. Журналістыка. Педагогіка. 2008. № 1. С. 17–21; URL: <https://elib.bsu.by/bitstream/123456789/6165/1/05%20%D0%9C%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf> (дата звернення: 22.02.2022).

8. Новикова П. А. Игровое пространство и игра с пространством в романе Ф. Бегбедера «Windows on the World». Литература XX века: итоги и перспективы изучения. М., 2006. С. 173–177.

9. Петушкова Е. В. Бренды как смыслообразующие элементы в романе Ф. Бегбедера «Windows of the World». Векторы развития современной науки. Материалы Международной научно-практической конференции. 2014. С. 247–252.

10. Дудлій С. В. Еротизація тексту як складова ідіостилію Фредеріка Бегбеде Молодий вчений. 2020. № 8 (84). Філологічні науки. С.190-195. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/8/38.pdf> (дата звернення: 22.02.2022).

### References

1. Behbede, F. (2006). Windows on the world [Windows on the world]. Kharkiv: Folio. [in Ukrainian].

2. Maiorova, G. V. (2016) Problema terrorizma v giperrealisticheskom romane F. Begbedera «Windows on the World» [Problem of terrorism in hyper-realistic novel «Windows on the World» by F. Beigbeder]. Yazyk i kul'tura (Novosibirsk) [Language and culture (Novosibirsk)]. 22. 112–118. [in Russian].

3. Skorokhodov, V. (2016) Angloyazychnyy metatekst v konstruirovani obraznosti teraktov 11 sentyabrya 2001 goda (na materiale romana «Windows of the World» F. Begbedera). [English metatext in the construction of image of the terrorist attacks of September 11, 2001 (based on the novel «Windows on the World» by F. Beigbeder) Kultura i tsivilizatsiya. [Culture and Civilization]. 6. 95–101. [in Russian].

4. Taganov, A. N. (2009) Roman Frederika Begbedera «Windows on the World»: utopiya yazyka, yazyk utopii [The novel «Windows on the World» by Frederic Beigbeder: the utopia of language, the language of utopia]. Vestnik Ivanovskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya "Gumanitarnye nauki" [Bulletin of Ivanovo State University. Series "Humanities"]. 3. 92–96. [in Russian].

5. Khadzheva, L. L., Khorolsky V.V. Filosofskiy grani romana F.Begbedera «Windows on the World»: motivy smerti i umiraniya. [Philosophical aspects of F. Begbeder's novel «Windows on the World»: motifs of death and dying]. Izvestiya Volgogradskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. [Bulletin of the Volgograd State Pedagogical University]. Seriya: Filologicheskiye nauki. [Series Philological sciences]. 7(140). 238–240. [in Russian].

6. Koryukova, A. K. (2010) Dvoynichestvo v romane F. Begbedera «Windows on the World». [Duality in F. Begbeder's novel "Windows on the World"]. Zarubezhnaya literatura: kontekstual'nyye i intertekstual'nyye svyazi. [Foreign Literature: Contextual and Intertextual Connections]. Yekaterinburg. 307–315. [in Russian].

7. Mozgova, T. A. (2008) Poetika giperrealisticheskogo romana M. Uel'beki i F. Begbedera [Poetics of hyper-realistic novel by M. Houellebecq and F. Beigbeder]. Viesnik Bielaruskaha dziaržaŭnaha univiersiteta. [Bulletin of the Belarusian State University]. Sierija Filalohija. Žurnalistyka. Piedahohika. [Series Philology. Journalism. Pedagogy]. 1. 17–21. [in Russian].

8. Novikova P. A. (2006) Igrvoye prostranstvo i igra s prostranstvom v romane F. Begbedera «Windows on the World» [Game space and play with

space in the novel «Windows on the World» by F. Begbeder]. *Literatura XX veka: itogi i perspektivy izucheniya*. [Literature of the XX century: results and perspectives of the study]. Moscow. 173–177. [in Russian].

9. Petushkova E.V. (2014) Brendy kak smysloobrazuyushchie elementy v romane F. Begbedera «Windows on the World» [Brands as meaning-making elements in the novel «Windows on the World» by F. Beigbeder]. *Materialy Mezhdunarodnoi nauchno-prakticheskoi konferentsii "Vektory razvitiya sovremennoi nauki"* [Materials of the international scientific-practical conference «Vectors of development of modern science»]. 247–252. [in Russian].

10. Dudliy S.V. (2020) Erotyzatsiya tekstu yak skladova idiostylu Frederika Behbede [Erotization of the text as a component of the idiosyle of Frédéric Beigbeder]. *Molodyy vchenyy*. [A young scientist]. Seriya Filolohichni nauky. [Series Philological sciences]. 8 (84). 190-195. [in Ukrainian].

---

### L. M. Ostapenko

Candidate of Philology, Associate Professor at Literature, Methods of Literature Teaching, Cultural History and Journalism Department of Nizhyn Mykola Gogol State University

#### **The Biblical Code in the Novel «Windows on the World» by Frédéric Beigbeder**

*The article represents the interpretation of the novel "Windows on the World" by the modern French writer Frédéric Beigbeder from the point of view of the biblical code.*

*The author of the article distinguishes two levels of the presence of biblical components: explicit and implicit. The author inventories the Old Testament and New Testament images and motifs marked in the work, and she determines their functionality. The author proves that it is the components of the biblical code that perform content-creating and form-creating functions in the novel. The biblical code defines the structure of the novel as parabolic and deepens its dystopian content, giving it an eschatological dominant.*

*The author pays special attention to the transformation of the biblical story about the Tower of Babel in the novel. The author proves that the Old Testament motifs of creation and destruction, which are associated with the image of the Tower of Babel, characterize the consequences of economic and cultural globalization in the novel by Frédéric Beigbeder and acquire an apocalyptic dimension. The writer assigns a special role in the process of globalization to marketing as a means of promoting mass culture, which produces a profaned image of the world and brings humanity closer to its end.*

*The author analyzes the novel's intertextual connections, which are related to its biblical code. The image of the Catcher from the novel "The Catcher in the Rye" by J. David Salinger deepens the semantics of the biblical code in the novel "Windows on the World." The writer demonstrates that the messianism of the "broken generation" of America, which was represented by JD Salinger, later turned into "superheroism", and the path of spiritual ascent was profaned by the construction of skyscrapers.*

*The author proves that with the help of the biblical code, the writer builds his own eschatological vision of the world, which deviates from the metanarratives of Christianity and globalism and takes away humanity's last hopes. The apocalypse that Frédéric Beigbeder recreates in the novel "Windows on the World" provides redemption, but it does not guarantee salvation. His "Savior" reminds mankind only of death and it does not promise eternal life to anyone.*

**Key words:** Frédéric Beigbeder, «Windows on the World», the biblical code, Tower of Babel, Apocalypse, and eschatology.